

Friesland voor beginners of de 23e Friesche Elfstedenweek te water. 21 t/m 26 juli 2014

Om eens behoorlijk met de Friese wateren kennis te maken, besloot ik enkele maanden geleden in te schrijven voor de Friese Elfstedenweek te water. Dat is voor kanoërs niets minder dan het parcours van de legendarische schaatswedstrijd in zes dagen tijd af te leggen. Het is geen wedstrijd. De hele afstand van ongeveer 210 km in zes dagen afleggen is wat telt. Onderweg verzamel je de stempels van de Elf steden en na afloop verdien je een 'kruisje'. Dat 'kruisje' lijkt op het legendarische kruisje, maar er zijn verschillen naar vorm en uitstraling. Je mag bijvoorbeeld het lintje niet als ereteken dragen. Maar ik schreef me niet in voor de eer en de prestatie: Friesland te water verkennen was het doel. En om het besluit nu al mee te delen: de doelstelling is ruimschoots gehaald. Helder water, mooie afwisselende vaarten, schilderachtige grachten in dorpen en steden. En ik weet mijn weg er nu aardig te vinden.

De watersportvereniging "De Meeuwen" uit Leeuwarden organiseerde dit jaar van 21 juli t/m 26 juli voor de 23e keer een Elfstedenweek. Zo een watersportweek staat open voor motorboten in alle formaten, roeiboten, kano's en kajaks. De kajaks en de andere kleine boten volgen grotendeels het parcours van de legendarische schaatswedstrijd. Soms verplichten lage bruggen de grotere motorboten een andere route te nemen. Wanneer kajaks en motorboten wel samen opvaren, wordt er stapvoets gevaren. Dat maakt het soms mogelijk om met je kajak kilometers lang te surfen op een aangenaam golfje. Maar beginnen bij het begin.

Zaterdag 19 juli

De start is maandag, maar al vanaf zaterdag kunnen de deelnemers verzamelen in de Prinsentuin te Leeuwarden. Dat is een eeuwenoud openbaar park aan de singels van de stad. Het is ook een jachthaven. Met enige fierheid afficheren sommige Leeuwarders ze als de mooiste jachthaven van Nederland. En ik kan hun trots begrijpen. Prachtig gelegen in een park aan de rand van het centrum van de oude stad. De kanoërs mogen in het park kamperen, want de organisatie heeft het park afgehuurd, tenminste toch een gedeelte. Het is er vandaag ook veilig: er is professionele security voorzien. Ik kom laat aan, ik heb al gegeten. Er rijdt een ouderwets ijskarretje voorbij. De Friese Koe op de zijkant van de bakfiets verleidt me tot een ijsje. "Heeft u schepijs van Friese melk?" Een toerist wil de lokale streekproducten toch leren kennen. Helaas, de brave ijscoman had slechts bevroren lekkernijen afkomstig van een bekende Kempische ijsboer. Friesland is niet altijd even puur en authentiek.

Zondag 20 juli

Nog een dagje toeristisch rondkuieren en de start voorbereiden. Mijn eerste les vandaag: zorg dat je op zondag proviand bij je hebt. Ik liep van zeven tot negen uur de hele stad rond. Nergens was er een bakker of een winkel open. In Friesland staan de mannen zondagmorgen niet bij de bakker in de rij voor verse broodjes. Bij navraag blijkt dit in heel Nederland zo.

Elke deelnemer haalt een stempelkaart en een routekaart op. Daarnaast krijgt hij ook gedetailleerde informatie over het parcours. Vooraf werd er geadviseerd om een waterkaart mee te nemen. Later zal blijken dat ik er goed aan deed dit advies niet in de wind te slaan, want geregeld kom je aan kruisingen, zijarmen en dreig je in de steden in een doolhof van grachten te verdwalen.

De laatste praktische afspraken over bagagevervoer en noodnummers worden gemaakt. Er zal ook elke avond een 'palaver' zijn. Daar worden de laatste probleempjes opgelost. Bijvoorbeeld: Wat zal er morgen ondanks de schriftelijke informatie anders verlopen? Wie heeft er aan de stempelpost zijn blauwe sweater vergeten? Morgen kan je verse koffie krijgen voorbij het bruggetje van x.

Maandag 21 juli

De eerste vaardag. Toevallig ook onze nationale feestdag en dat moet traditioneel gevierd worden met regen en buien. De regen en de buien zullen duren tot in de vroege avond. Het antwoord van de Friezen: als je water wil om te varen, komt het van boven. Vandaag is er een gezamenlijke start. De obligate toespraakjes ...het onofficiële volkslied van Friesland...en twee kanonschoten vanop het Friese Statenjacht de Friso. De Friso komt van de kant en neemt de kop van een lange sliert kajakers, een C10 en enkele roeiboten. Aan de eerste brug hangt een spandoek 'Goede Vaart'. Dat zal ik de hele week meermaals horen.

170 door spierkracht aangedreven boortjes nemen de start. De Friezen zijn in de minderheid. Uit het buitenland komen Nederlanders, Duitsers, Belgen, Oostenrijkers, Amerikanen en Canadezen. Langs de Zwette varen we naar Sneek. De Zwette is een trekvaart. Tip voor beginners: er zijn heel weinig uitstapplaatsen op dergelijke oude trekvaarten. Ze hebben hun functie van trekvaart verloren: er worden geen schepen meer getrokken vanop de wal. Nu zijn deze waterwegen geëvolueerd tot kleine kanalen met meestal een dichte ondoordringbare rietkraag. Na 14 km ben ik een stopplaats voorbijgevaaren omdat ik niet hield van boterhammen met hemelwater. Pas na 23 km in Sneek kon ik uit de kajak. Ik vaar Sneek moederziel allen binnen. Sneek is een doolhof. Er kan langs meerdere waterwegen naar de controlepost worden gevaren. Maar vanop het water lijkt het alsof er zijn nog veel meer kanalen zijn om te verdwalen. Twee oplossingen: ofwel de waterkaart bovenhalen, ofwel blijven dobberen en aansluiten bij wie voorbijkomt en de weg weet. Ik neem de gemakkelijkste oplossing en na 3 km kom ik bij de controlepost. Daarna verder door Sneek en de waterweg naar IJlst opzoeken. Sneek was een grote stad. IJlst is een verworden tot een ingeslapen een dorpje. Ik kon onmiddellijk naar de overnachtingplaats of ik kon een ommetje maken door een unieke stadgracht. De gracht is uniek door haar oevertuintjes. Niet te missen voor beginners, ik kom immers om Friesland te zien en beleven. Nagemeten blijkt ik vandaag 32 km gepeddeld te hebben. 's Avonds houdt de regen op en gaat het voorziene programma door. De IJsternaars geven onder meer een demonstratie fierljeppen (met een stok over een sloot springen). Voor mij een verrassing: het zijn geen volksspelen maar het is een echte competitiesport. Een demonstratie kaatsen en een bezoek aan een houtzagermolen laat ik aan mij voorbijgaan.

Dinsdag 22 juli

Vandaag naar Sloten, het kleinste stadje. En dan naar Stavoren. Geen regen meer, maar de wind steekt op. Nadien krijg ik te horen dat het Bf 5 was. Na 10 km komen we op het Slotermeer. Bij Bf 5 zou het misschien beter omgedoopt worden tot Spokenmeer. De wind blaast noordoost, maar de golven komen geregeld uit alle richtingen. Tip voor beginners: een relatief korte PE-boot zonder scheg of roer is hier geen aanrader. Maar ik moet erdoor, of beter gezegd erover (3km). Op het Slotermeer vaar je best niet alleen. Ik kan bij Albert blijven. Hij vaart in een gelijkaardige kajak (PE, geen roer, geen 5 m lang) en ondervindt dezelfde problemen. Wij worden weggeblazen.

In Sloten hartelijk ontvangen door de stadsomroeper en na een terrasje terug op het meer naar Balk. Opnieuw 3 km problemen in de wind. Daar is Albert weer in zijn oranje PE. Wij blijven de rest van de dag samen. Samen in de wind, samen een terrasje doen in Balk, samen onderweg een picknickplaats in Gaasterland opzoeken. De dag besluit met drie meren waar de wind geleidelijk aan in de rug duwt. 38 km vandaag. Wij overnachten in een jachthaven bij Stavoren. Net te ver van het stadje om er 's avonds nog naar toe te lopen.

Later hoor ik vertellen dat er het Slotermeer drie kajakers zijn omgegaan en er gelukkig met een nat pak zijn vanaf gekomen. In de informatie vooraf werden er gemeld dat er bij zwaar weer een alternatieve - wat langere route langs vaarten en kanaaltjes zou worden gevaren. Maar wie dat zou beslissen of adviseren was me niet duidelijk en is me ook nu nog niet duidelijk. Vanaf dag twee neemt iedereen naar eigen goeddunken zijn start. Toen ik op zeven uur mijn kop uit de tent stak, zag ik al dappere kajakers voorbijkomen gepeddeld. De volgende dagen werd ik soms gewekt om vijf uur door gerammel met kookpotten. Je vaart wel met 170 man en 70 motorboten en je probeert aan te sluiten bij andere vaarders, maar soms sta je er alleen voor om te beslissen of je beter een alternatieve route neemt. Je moet immers het parcours niet te volgen. Je mag ook omweg maken langs andere waterwegen. Je moet wel de Elf Steden in de juiste volgorde aandoen en op dezelfde plaats overnachten.

Woensdag 23 juli

Zon en een aangenaam windje vanuit het noordoosten, of staat de wind meer NNO? Ik vaar vandaag mee met Fokke en Lieuwe. Twee echte Friezen die de Elfstedenvoer ettelijke keren hebben meegevaren. Na 10 km in het pittoreske Hindeloopen een stempel gaan halen in het Schaatsmuseum. Bovendien een knus terrasje waar een 'grote koffie' smaakt. Verder naar Workum (km 18) en dan nog met de wind op kop naar Bolsward (31 km). De hele dag langs sloten en vaartjes. Rustig langs het riet waar heel wat klein vogelgrut verschrikt opvliegt of je net andersom vrank in de ogen kijkt. Wat kom je hier zoeken?

Donderdag 24 juli

Van Bolsward naar Franeker, met een ommetje langs Harlingen. Volgens de routebeschrijving een dagje van 29km. Nadien blijkt dat de moeilijkheid voor vandaag erin bestaat de aandacht erbij houden bij de kruisingen. Het is vandaag niet moeilijk om de verkeerde kant op te varen. De ene sloot in, de andere weer uit. Bijna nergens staan er wegwijzers. Het is uitkijken. De stempelpost in Harlingen is het een eind lopen naar het stadhuis. Wanneer ik terug instap krijg ik informatie over het Van Harinxmakanaal dat we op moeten. Op dat kanaal kan beroepsvaart zitten. Harlingen is de enige Friese stad die aan de zee ligt (en niet aan het IJsselmeer). Grote schepen mogen er met behoorlijk wat snelheid opstomen. Bovendien zijn er betonnen oevers over waartegen de golven terugklotsen. Vaar niet alleen, is het dwingende advies. Ik vraag dan maar aan enkele kajakkers of ik met hen mee kan varen. Wij beslissen ook nog om een alternatieve route door de polders te nemen. Na één km op het kanaal kunnen wij rechtsaf een vaartje in naar een klein pittoresk dorpje. Daarna een ander vaartje in naar Franeker, waar er nog drie km over het kanaal moet gepeddeld worden. Dat betekent enkele km meer, maar het is geen saai kanaal en er is geen hinder van voorbij varende beroepsvaart. Wij varen met zijn drieën. Remco en zijn vast vaarmaatje zijn mijn compagnons de route. Remco's maatje vaart in een rank bootje, meer K1 dan toerboot. Hij moet goed doorvaren om niet omgekieperd te worden door de golven. Aan de Achlumervaart waar wij rechtsaf moeten, ligt hij al meer dan 200 m voor. Hij sjeest de afslag voorbij. Wat bezielt hem? Later horen wij van hem dat hij de vaart niet heeft gezien. Remco en ik slaan wel af en volgen een schilderachtig poldervaartje. In Achlum willen wij de dorst verdrijven met iets anders dan wat wij in onze kajaks meezeulen. Wij vragen aan een man die aan de oever staat, waar er een terrasje is. Er blijkt niets te zijn. Maar, zegt de vriendelijke man, als jullie willen, mogen jullie bij mij in de tuin een kopje koffie komen drinken. Een uur en enkele koffies later nemen wij afscheid van een sympathiek echtpaar. Dat is nu wat Friesland de moeite waard maakt.

Na de omweg langs de Achlum- en de Arummervaart komen we terug op het Van Harinxmakanaal. Het is er rustig en na enkele kilometers meren we aan in Franeker. Vandaag 33 km afgelegd i.p.v. de voorziene 29, maar deze 4 extra waren wel de kers op de taart. Rustig vaarwater, afwisselend, prachtige natuur. Remco ziet zijn kanomaatje terug. Het misverstand wordt opgeruimd.

vrijdag 25 juli.

Het wordt een lange dag. In de routebeschrijving staan 44 km langs een rist sloten en vaarten. Van Franeker naar Dokkum. Ik moet eerst nog op doktersconsult. Mijn kajak gaat pas na 9 uur te water. Bijna iedereen die er op spierkracht moet geraken is al weg. Samen met mij vertrekt er een groepje met K1's, maar ik doe de moeite niet om ze te volgen. Ik verzeil tussen de kleine motorboten en profiteer van hun boeggolven om na twee uur enkele kanoërs in te halen. Er zitten al hier en daar deelnemers aan de kant voor een vroege lunch. Ik sluit me aan bij een goed groepje. Marjan, Ria, Rina, Kees en Martin varen een mooi tempo. Ze hebben ervaring met het parcours. Het zijn goede gidsen. Mijn waterkaart verdwijnt in mijn bagage. Mijn kanomaatjes voor vandaag kennen ook alle goede uitstapplaatsen. Tip voor beginners: sluit je aan bij peddelaars met parcourservaring. Onderweg sluiten ook nog Karine en Jaap aan. In groep gaat de tijd en de afstand goed voorbij. Vandaag onderweg geen Friese stad, wel na 32 km het wereldberoemde bruggetje van Bartlehiem. Fotosessie en na het bruggetje linksaf de Dokkummer Ee op. Het is nog 12 km min of meer rechtdoor. De wind zat al de hele dag niet mee, maar nu staat hij pal op de neus en drukt de snelheid serieus. Na 44 km varen we Dokkum binnen. Dan nog een kilometertje door de het oude centrum van de stad tot aan de camping. Na de noodzakelijke hygiënische beurt ben ik te laat voor de festiviteiten in de stad. De Parlevinkers zijn uitverkocht, de draaiorgeltjes spelen nog maar op halve kracht, het orgelconcert in de Grote Kerk is al begonnen, de musea zijn dicht. Misschien moet ik volgende keer maar eens deelnemen met een motorbootje, dan ben ik op tijd en heb ik nog voldoende energie over om te genieten van het feestelijke aanbod.

zaterdag 26 juli

De laatste dag: terug naar Leeuwarden, nauwelijks 30 km. Opnieuw het Dokkummer Ee af. De wind is niet gedraaid, hij staat erg gunstig in de rug. Ik profiteer ook van de golfslag van de stapvoets varende motorboten. In geen tijd ben ik al in Bartlehiem. Daar gaan de motorboten verder rechtdoor over het Dokkummer Ee, maar draaien de kano's linksaf zoals de in de Elfstedentocht. Onderweg passeren we nog het Tegelbruggetje. Dat recente kunstwerk is een fotomosaïek. Met meer dan 7000 blauwwitte foto's op evenveel tegeltjes stelt het kunstwerk een groep schaatsers voor. De Elfstedentocht is nooit ver weg tijdens de Elfstedenweek te water. De aankomst van deze tocht is waar hij vertrok: bij de Prinsentuin in Leeuwarden. Niet op de Bonkervaart waar de schaatswedstrijd eindigt, maar wij varen die wel helemaal af. Verzamelen aan de Eebrug en in groep peddelen alle kanoërs om 14 uur achter een muziekboot aan de stad binnen. Op de boot het shantykoor 'Aan lager wall'. De motorboten toeteren, de sfeer zit erin. Dan begint de chaos. Iedereen wil tegelijkertijd uit zijn bootje, wil zijn auto en zijn bagage ophalen, zijn kajak opladen en iedereen wil zijn laatste stempel en zijn 'kruisje' en iedereen schuift aan aan het buffet. Een perfect einde voor een perfecte tocht. Van sommige nieuwe kano-maatjes kan ik afscheid nemen, anderen zijn in de chaos verdwenen.

Nabeschouwingen

Zonder het inrichtende comité geen Elfstedentocht te water. Een applaus voor de vele vrijwilligers. Je moet het maar doen: de hele voorbereiding, de onderhandelingen met de Elf Steden en de hele week in het getouw. Ook felicitaties voor de Elf Steden. In elke stad werden wij feestelijk ontvangen. Wie 's avonds niet te moe was kon bijna elke dag nog een feestprogramma beleven. Voor de motorbootvaarders was dat zeker mooi meegenomen. Wie op spierkracht tegen wind in en geregeld ook ongewenst verfrist door zomerregen de hele afstand aflegde, liet een aantal activiteiten aan zich voorbijgaan. Behalve het haringfestijn met korenwijn in Franeker, daar was iedereen present.

Elf steden? Leeuwarden, Sneek, IJlst, Sloten, Stavoren, Hindeloopen, Workum, Bolsward, Harlingen, Franeker en Dokkum verkregen in de Middeleeuwen (12 de tot 15de eeuw) stadsrechten. Andere plaatsen zoals Heerenveen en Drachten hebben die niet. Ook Berlikum is na wat getouwtrek niet opgenomen in het mythische clubje. En een Friese stad uit de Middeleeuwen die nu in Groningen ligt valt helaas buiten de (toeristische) prijzen.

Wie zo dicht mogelijk het parcours van de legendarische schaatstocht wil beleven doet dat te water en niet met de fiets, op skates, met de oldtimer, op de motor, met de mountainbike of te voet. Wie het niet in één roeiboot komt aardig in de buurt, maar dat is dan weer een estafette.

Er is nog een non-stop Elfstedentocht voor eenpersoonskajaks. Zonder te slapen in één trek de hele tocht. Dat is wel een prestatietocht. Je krijgt maximaal 36 uur. Vergis je dus niet bij de inschrijving. De Meeuwen organiseren een Elfstedenweek, Onder de Wadden uit Franeker organiseert de Tocht der Tochten. Er is voor ieders wat wils, maar ik kom de missie van SKK na: toeristisch varen.

